

הנה כתבתי מה שהשגתי על פסקי הרב ז"ל ומה שלא השוייתי עמו.

עתה אכתוב הספקות שנסתפקו לי בענין לולב וכל הכשריו ומה שנתברר אצלי ברחמי שמים ולא אכתוב אותם על סדר המשנה כי היבש הוא הראשון ואני מניח אותו אחרון מפני שיש להאריך עליו, ואחריו שנינו נקטם ראשו פסול, ונסתפק לי מהו ראשו אם הוא העלין העליונים אע"פ שלא חסר מן השדרה כלום, או שמא לא נקרא ראשו אלא ראש השדרה, וכן בהדס וכן בערבה. ודבר זה הכרעתי אותו תחלה מן הירושלמי דגרסינן התם בעי ר' אבא בר ממל קומי ר' אבין יבשה ציצתו מהו, ומה בין זה לקטום, א"ל זה הדור זה אינו הדור, פירוש ציצתו הוא התיומת העליונה שאם נאמר על כל ההוצין למה היו משיבין עליו ומה בין זה לקטום, והיכן הוזכרו קטימת העלין, ואם משום דתנן נפרצו עליו פסול הוה ליה למימר ומה בין זה לנפרצו עליו, ועוד הו"ל למימר יבשו עליו מהו, ואם על ראש השדרה נמי קאמר הוה ליה למימר יבש ראשו מהו, ועוד כי ציצתו הוא מלשון ויצץ ציץ והוא העלין כדכתיב ויצא פרח ויצץ ציץ, ומדקאמרי ליה מה בין זה לקטום אלמא כי האי פסול ולא בעינן חסרון בשדרה, אלא שיש נוסחא שכתוב בה בעי קומי ר' אבינא יבש הוצי מהו וכו', וזאת הנסחא נראית לי כי על כל ההוצין הוא שואל, והוצי מלשון הוצין, לפי ששנינו במשנתנו לולב היבש פסול והוא יבש השדרה שלו אבל יבשו עליו לא שמענו, ועליהן שאל והקשה השואל לפני ר' אבינא ומה בין זה לקטום, כלומר נחשוב הוצא היבש כאילו הוא קטום כלו, והשיב להם ר' אבינא לשואל ולמקשים עליו זה הדור וכו', כלומר אע"פ שהוא יבש הדור הוא, אבל כשהוא קטום כולו ונשארה השדרה ערומה אינו הדור.

מעתה נשאר לנו הספק שנסתפקנו בנקטם ראשו אם הוא מן התיומת לבדה או עד שיחסר עמה מן השדרה, אלא מדתני עולא בר חנינא בהדס נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר, אלמא ראשו דקאמר בגוף ההדס קאמר, שאלו בנשירת העלין העליונים בלחוד קאמר הו"ל למימר נקטם ראשו ועלו בו עלין כשר, אלא ש"מ אין הפסול בעלין אלא בראש הבד עצמו ומשום הכי צריך שיעלה בו תמרה להשלים חסרון הבד, ועוד דאמרין בגמרא לא שנו אלא נקטם ראשו אבל נסדק כשר, והוא ודאי על השדרה עצמה קאמר כרמוכח בסוגיא דשמעתא, והלשון עצמו כך הוא מוכיח כי השדרה היא הנקראת לולב וההוצין נקראין עלין או הוצין, וכשאמר נקטם ראשו על הלולב אמרו והוא ראש השדרה שהיא הלולב.

ועכשיו שביירונו את זה לנו לברר על יבשות העלין שלא הוזכרו במשנתנו וגם לא בגמרא, מהו, אם יפסל ביבשות העלין או לא, ודבר זה יש לנו על מי נסמך שהרי אמרו בירושלמי על השאלה ששאלו לפני ר' אבינא ביבשו הוצי והיו כסבורין לדמותה לקטומה, והשיב להם שאינו דומה לקטום כי הקטום אינו הדור והיבש הדור, מיהו מסתברא לי בלבד שתהיה התיומת העליונה לחה, וכן אמרו בהדס שאם יבשו עליו ונשתירו בו שלשה בדי עלין לחין כשר ואמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד.

עוד שנינו במשנתנו נפרצו עליו פסול, נסתפק לי בכמה עלין ברובן או אפילו במקצתן, והעלה עצמו כמה תהא הפרצה שלו ברובו של עלה או אפילו במיעוטו, וכן בנחלקה התיומת או שנטלה בכמה נטילתו וחליקתו במיעוטו או ברובו, וכן בשל הדס דקתני נפרטו עליו פסול במיעוט עלין או ברובן, לפי ששנינו בערבה או שנשרו מקצת עליה ושל בעל כשרה, אלמא נפרטו עליה דאמרין

אמר אברהם ב"ר דוד ז"ל מפני שראיתי בהלכות לולב דברים סתומים שלא הושבו בגמרא כל צרכן, גם הרב ר' יצחק ז"ל לא פירש אותם בהלכותיו, ויש דברים שפסק בהם דחה כל הסוגיא וסתם המשנה שלא בראיה, ואנן ברחמי שמיא נתבררו אצלנו הדברים מן התוספתא ומן הירושלמי ומקצתם מן הגמרא, ובראש השכל הברור האמיתי הוא הבורר הוא הזורה הוא המדקדק, וראש על כל הראשים הוא הבורא יתעלה המלמד לאדם דעת, כשמו אהל, ועזרו איחל. הנה אכתוב לך כל הספקות שנסתפקו אצלנו בעניני הלולב, ואחר נשוב לבאר אותן על ראשון ראשון ואחרון אחרון, אבל תחלה אכתוב הדברים שהשבתי על פסקי הרב ז"ל והדברים אשר לא השוייתי עמו בהם.

ענין נפרצו

עוד כתב הרב ר' יצחק ז"ל בענין לולב דאמרין נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר, ומפרש בגמרא נפרצו דעביד כחופיא נפרדו דאיפרודי, וכתב הרב ז"ל דעביד כחופיא כגון שנתקו ההוצין מן השדרה והן תלויות בה שהיא **כעין** שבירה, שההוצין כשנחתכין מן השדרה נקראין חופיא, **כדגרסינן** בהגוזל קמא (צ"א) הוצי ועבדינהו חופיא קנה, זהו **פירוש** הרב ז"ל. הנה רצה לומר כשנחתכין מן השדרה לגמרי **נקראין** חופיא וכשהן נתקין ותלוין בה נקראין הוצין, **כדגרסינן** התם האי מאן דגול לולבא מחבריה ועבדינהו הוצי **קני** הוצין ועבדינהו חופיא קני, והיינו דאמרין הכא דעביד **כחופיא** ולא קאמר דעביד חופיא, כלומר קרוב הוא לשבירה והיינו חופיא אבל אינה שבירה ממש, זהו דעת הרב ז"ל.

אבל קשיא לי מ"ט לא אמר עביד הוצי שהרי כשנתקין **מן** השדרה ותלוין בה נקראין הוצי כדאמרין, ונראה לי שכל **זמן** שהם מחוברין בשדרה לולבא מיקרי ע"ש הלולב, אבל כשנחתכין לגמרי נקראין הוצי, וכשהוצי נחתכין עוד ברחבן **אחד** לשנים ושנים לארבע לאורך ההוצין נקראין חופיא על **שם** שעושין מהן חפוי כלים והמניפות, גם עושין מהן **שושרות** לתלות בהן כל דבר, וזהו שאמרו חופיא ועבדיה **שישורא** לא קני משום דהוי שנוי החוזר לברייתו.

וזה הוא שנסתפק לרב פפא דאיבעיא ליה נחלקה התיומת מהו, כלומר הא דקתני נפרצו עליו פסול פשיטא דעביד כחופיא היינו נפרצו אע"פ שהוא מחובר לשדרה כל צרכו פסול, ונפרדו דקאמר כשר נמי פשיטא לי דהיכא דאיפרודי איפרודי ההוצין מהדדי היינו כעין חרותא וכשר, אלא הא איבעיא לי אם נחלקה התיומת והוא גב ההוצא שמחבר שני דפי ההוצא אם נחלק אותו הגב מהו, מי מדמינן ליה לנפרצו דפני ההוצין ופסול, או דילמא לנפרדו מהדדי מדמינן ליה וכשר, ואפשיטא לחומרא ופסול. הנה זהו פירוש דעביד כחופיא והוא נכון וישר.

מעתה היכא דנתקו ותלוין בשדרה צא ובקש מאין לנו שהוא פסול, ויש לומר אם היו מחוברין בשדרה כדי שיוכלו לחיות עמה שלא יתייבשו במחובר הרי הוא כשר, ואם לאו פסול, אבל הדרך הנכון אם נתקו מן השדרה ברובן במקום חבורן בשדרה אז הוא פסול מפני שהן כשבורות לגמרי, ואם לא נשבר מקום חבורן ברוב אע"פ שתלויות למטה כשורח משום דאיפשר לאגדן ולהעמיין כדרכן.

יצחק ז"ל עץ שיש לו שני ראשין כגון זה Y כלומר שכבר נפתח הסדק בענין שאינו יכול להתחבר והוא דומה לשני ראשי בדין פסול, כמו כן זה אף במיעוטו הוא נפסל שהרי בראשו הוא, אבל נסדק מלמטה למעלה בעינין רובו ואע"ג דעביד כי המנק, ואי לא עביד כי המנק נמי פסול ברובו דקיימא לן כל הכלים שנשתברו רובן כאילו נשברו כולן.

והיכא דחסר שדרו של לולב משהו אם חסר מראשו הא אמרינן דפסול, והיינו מתני' נקטם ראשו פסול ואוקימנא בראשה של שדרה, אלא אם חסרה משאר מקומות שבשדרה מהו, מי מדמינן ליה לחסרון של אתרוג דאמרי' נקב וחסר כל שהוא פסול או לא, ומסתברא מדאמרינן בנקטם ראשו דפסול מכלל דכי נקטם ממקום אחר כשר אלא א"כ חסר רובו.

ועכשיו שביררנו שכל הפסולין נפסלין ברובן, נ"ל דמחצה על מחצה כרוב, משום דאי אפשר לנו לצמצם בשיעורין מפני מיעוט שכלנו, מעתה אין לנו להכשיר את הפסולין עד שיהיו רובן בכשרות רוב הנראה לעינים כדי לצאת מידי ספק.

[הגהה. גם בזה טעיתי כי נקטם ראשו אינו מלמד על חסרון השדרה למשהו לא מראשו ולא משאר מקומות לפי שאין דומין זה לזה, וכללו של דבר כי החסרון אינו פוסל בשדרו של לולב כלל אלא א"כ חסר רוב עוביו ורוב הקיפו דהו"ל כמי שנשבר, וכן לכל הפסולין ששנו חכמים באתרוג ולא שנו בלולב אינן פסולין בו, כגון ניקב וחסר כל שהוא וחזית ונקלף ולבן הכושי ומנומר, וכן אותן הפסולין שנאמרו בלולב ולא נאמרו באתרוג כגון כפוף סדוק כוונן עקום כולן אינן פסולין באתרוג, וראיה לדבר סדוק שהוא כשר בלולב והוא דלא עביד כי המנק, ובאתרוג פסול כסתם מתניתין ואע"ג דלא עביד כי המנק ע"כ].

הנה כבר ביררנו הספקות שנסתפקו לנו בעניני הלולב ומכשיריו מן הנמצא על שאינו נמצא, ומן המפורש על הסתום והשכל עזרנו בכל אלה.

אבל נשאר לנו ספק לדבר על ענין היבשות שבכולן כמה הוא שיעור יבשותן, לפי שמצינו (חולין מ"ב ב) בריאה שאמרו ריאה שיבשה מקצתה טרפה וכמה אמר רב פפא כדי שתהא נפרכת בצפורן, וגבי מומי הבכור שנינו (בכורות ל"ז א) נפגמה אזנו מן הסחוס ניקבה מלא כרשינה או שיבשה, איזהו יבשה כל שתינקב ואינה מוציאה טפת דם, ואמרינן במסכת חולין (שם) דלענין יבשות כל היכא דשליט בה אירא אווקי מזיק לה דמיבש לה טפי, ומשום הכי גבי אוזן בכור לא בעינן שתהא נפרכת בצפורן, והשתא גבי לולב ואתרוג והדס וערבה כיון דשליט בהו אירא לא בעינן שיהו נפרכין בצפורן, מיהו לא ידעינן עד כמה נקרא לח ובכמה נקרא יבש, שהרי הזכירו בהן שלשה שמות לח ויבש וכמוש, והכמוש הוא השם האמצעי שבין לח ליבש, והמקום שהזכירו בו לח אין לנו לדוננו בכמוש, והמקום שהזכירו בו יבש כמו כן אינו נידון בכמוש, והנה אמרו יבשו רוב עליו ונשתתירו בו שלשה בדי עלין לחין כשר, וכן אמרו (לי"א א) וכולם כמושים כשרים יבשים פסולים, הנה אם כולן כמושים אין צריך לשלשה בדי עלין לחין, ואם הם יבשים ונשתתירו בו ג' בדי עלין כמושים פסול, לפי שאין הכמוש מציל מידי היבש אלא הלח ההדור.

ועכשיו יש לנו לברר אותו בכמה הוא יבשותו שיהא הפחות ממנו נקרא כמוש, ודבר זה איני יכול לברר אותו לא מן הגמרא ולא מן הירושלמי ולא מן התוספתא, גם מן השכל איני יכול להשוות המדה לכולן, לפי שמקצתן מיני פירות ומקצתן מיני עצים, וגם כן מיני העצים אינן דומין זה לזה, כי יש מן העצים שהם נפרכין בצפורן ביבשותן כגון עלי הדס

בערבה שהיא פסולה ברובא קאמר, אבל במיעוט כשרה, והשתא אסתפקא לן בלולב והדס דלא מפרש בהו הכי אי אמרינן כה"ג או לא.

ונפרטו עליו של לולב לא קא מבעיא לי, דהשתא נפרטו עליו דאיתנהו לעלין אמרינן פסול כ"ש נפרטו דליתנהו, ועוד מדאמרינן בירושלמי בבעיא דאיבעיא יבשו הוציאו מהו, ואמרו מה בין זה לקטום, אלמא פשיטא להו דקטום הוציאו פסול והיינו נפרטו עליו, אלא נפרטו עליו בהדס וערבה מבעיא לי מי מדמינן לי ללולב או לא, (נ"א: אלא נפרטו עליו דפסול בלולב מיבעיא אי אמרי נמי בהדס וערבה דפסול או לא), ומסתברא דבהדס וערבה נפרטו עליו כשר, חדא דלא מינכרא פירציהו, ועוד אם איתא דפרצה פסולה בהו מכדי בפרצה קא עסיק ואתי אמאי שבקיה בהדס וערבה ונקיט ליה נפרטו, ליתני נפרטו פסול וכ"ש נפרטו דליתנהו, אלא ש"מ פרצה לא פסלה בהו ש"מ, אבל יש נסחא דבהדס תני נפרטו ובערבה תני נפרטו, ואפשר מפני שהעלין של ערבה ארוכין ומינכרא פרציהו כעין עלין של לולב.

מיהו קא מבעיא במיעוטן או ברובן, במיעוט של עלה או ברובו, והא מילתא אשכחנא ליה בתוספתא (פ"ב ה"ח) לולב העשוי כמין חרותא ושנפרטו רוב עליו פסול, אלמא לולב נמי ברובא כערבה הוא, הילכך כולוהו נמי לא פסלי אלא ברובא, וכן חלוקת החיומת ונטילתה ברובא, וכן נפרטו עליו בשל הדס וערבה ברובן, ומאי רובן רוב העלין ורוב כל עלה ועלה, וכדאשכחין נמי באתרוג עלתה חזוית על רובו, וכן ביבש של לולב והדס וערבה ואתרוג עד שיבש רוב השדרות שלהן, ולא שיבשו רוב העלין שהרי אמרו אפילו יבשו כולם כשרים ובלבד שישתייר מן הלחים בראשיהם, וכן נקטם ראשו רוב ראשו, וכן ניטלה פטמתו רוב פיטמתו.

כללו של דבר אין שום פסלות פוסלת בהן אלא ברובן וברובא מיהא נפסלין, חוץ מנקלף שאינו פסול אלא בכולה כמו שאמרנו, וחוץ מנקב שיש בו חסרון שאמרנו בו מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר, וכן בחזוית שעלתה בחוטמו שהיא פוסלת במשהו, ובמנומר שאפילו בשנים ושלשה מקומות הוא נפסל אע"פ שהן מיעוטו, וגם על המנומר בשנים ושלשה מקומות נ"ל דוקא שנתפור הנימור ברובו של אתרוג ואע"פ שחברכורותיו עצמם מיעוט הן, אבל במיעוטו כגון שאינו אלא בצד האחד מן האתרוג כשר.

מיהו איבעיא לן כיון שאנו אומרינן שחזוית פוסלת במשהו בחוטמו, אם נולד שאר פסלות בחוטמו, כגון יבש משהו בחוטמו וכגון כתם לבן או כושי בחוטמו שהן מראות הפוסלות בו, מהו שיפסלו בו במשהו, וכן בהדס אם יבשו בו שלשה בדין העליונים שבראשו והשאר כולן לחין מהו, ומיסתברא גבי אתרוג לחומרא דומיא דחזוית, וגבי הדס לקולא שהרי נתברר לנו נקטם ראשו דפסול כגון שנקטם מראש השדרה עצמה, אבל אם נקטמו העלין העליונין לברן אינו נפסל, וכיון דכי נקטמו לא פסלי כ"ש יבשו דלא פסלי דהא אי בעי שקיל להו, אבל אם יבש בראש השדרה ודאי בין בלולב בין בהדס וערבה מסתברא דפסול משום דדמי לחוטמו של אתרוג דפסול במשהו.

וכן הא דתניא בבביתא לולב כפוף סדוק פסול ומוקמינן לה להאי סדוק דפסול כגון דעביד כי המנק, ופי' הרב ר'

פעמים שההדס יתיבשו העלין מפני האויר עד שיהיו נפרכין ביד ועדיין הן ירוקין כתחלתן, ואומר אני שאין דנין אותן כיבשין לפי שאם תשרה אותם במים יום או יומים יחזור לכמות שהיו במשמושן וכמראההן, אבל כשילבינו פניהם אע"פ שתשרה אותן כמה ימים לא יחזור עוד למראההן אלא שישחירו פניהם, והרי הן כעץ יבש שאפילו תשרה אותו כמה ימים לא יסור מעליו שם היבש, הנה סימן זה ראוי ונכון למיני העצים, אבל לאתרוג אין נכון זה הסימן, לפי שהאתרוג אינו מלבין בשחייתו רק הוא מתאדם ופניו מתכרכמות, לפיכך אין לי בו סימן שיהא נכון רק בלחות שבו כמו שאמרנו למעלה.

ואחר כל אלה הסמנין אם היינו מוצאין זמן קצוב ליבשות ותכלית הליחה כמה היה טוב שלא נצטרך לשקול הדעת וראית העין והכרעת האומד, כי אין כל הדעות וההכרעות שוות, וכמה מחלוקות יוצאות על ראיית העין ועל שקול הדעת, זה ישקול במאזני שכלו זה ישקול במאזני שכלו, ופעמים שלא יגמר להם הדעת כי אם במחלוקות ולא תשוה להם ההכרעה, ועל כן אם נמצא זמן שנתנו חכמים ליבשות וכליין הלחות כמה היה הדבר נכון ללמוד וללמד ממנו לכולם בדרך אחד זמן אחד, ואני רואה כי הדבר הזה נכון ללמוד אותו ממה שאמרו רבותינו ז"ל (פ"ו ל"ד א') בחרצנין וזגין של גויים שנאמר בהם לחין אסורין יבשים מותרין, ופירשו בהן עד כמה הן לחין עד שנים עשר חדש, אבל לאחר שנים עשר מותרין מפני שהן יבשין וכבר כלתה הליחה שבהן, ואם יטעון טוען ויאמר מה טעם מותרין לאחר שנים עשר חדש לא מפני שכלתה הליחה שבהן אלא מפני שבטל מהן טעם יין ולעולם יש בהן לחות אחר כמה, נשיב אותו לאמר אלו אמרו רבותינו ז"ל כל שנים עשר חדש אסורין לאחר שנים עשר חדש מותרין היה כדברך, עכשיו שאמרו לחין אסורין יבשים מותרין ופירשו בהן אחר כמה הן יבשין לאחר שנים עשר חדש ש"מ קים להו לרבנן שכל הלחות שבהן אינו אלא מן היין מפני שהן מבריית היין, וכל זמן שיש בהן מאותו הלחות הן אסורין והוא עד שנים עשר חדש טפי לא, אלמא כל דבר שאין בו השגחה להעמידו בלחות אינו מתקיים בלחותו אחר שנים עשר חדש, אבל בודאי אם ישגיח אדם עליהם לקיים אותן בלחותן כגון שטומנים אותן בדברין לחין יוכל אדם להעמידן כמה זמנים, ועל זה לא נתנו חכמים זמן אלא הכל לפי מה שהוא, עד כאן השגתי בשקול דעתי ושכלי, ישמע חכם ויוסף לקח ונכון תחבולות יקנה.

וערבה, ויש מהם שאין נפרכין בצפורן אפילו לכמה שנים עד שהן נרקבין כגון הלולב והעלין שלו שהן כמו רצועות, ושם היבשות נמצא בשני ענינים, כי על כל דבר שתולדו לח כגון משקין כיון שנשתנה טבעם ונתקשרו ונעשו חתיכה אע"פ שהן לחין ואינן נפרכין אע"פ שהן מטפוחין נקראו יבשים, כדאמרינן ביין לענין הוצאת שבת (שבת פ"א א') תגא יבש בכזית דברי ר' נתן, וכן לענין דם נבילות אמר ר' יוסי ב"ר יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית, ואמרינן ר' נתן ור' יוסי ב"ר יהודה אמרו דבר אחר, אלמא משקשרו ונעשו חתיכה נקראו יבשין ועל כל דבר שהוא עבה כגון בשר אינו נקרא יבש עד שתינקב ואינה מוציאה טפת דם אז היא יבשה ואע"פ שאינה נפרכת כדכתיב צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ, לא אמר כעץ יבש אלא יבש כעץ, אפילו כעץ לח כיון שאינו מרגיש בנקיחתו הרי הוא יבש כעץ, הנה שתי עניני היבשות הנמצאים בדבר שהאויר שולט בהן, אך בדבר שאין האויר שולט בו הזכירו בו ענין שלישי כגון הריאה שאמרו עד שתהא נפרכת בצפורן, דכיון שהיא עומדת במקום לחות ואין האויר שולט בה הדרא ובריא עד שתהא נפרכת, עתה כל דבר שהאויר שולט בו ויש בו לחה הרי הוא כמו הבשר.

והנה האתרוג מהכרע הדעת והשכל דומה לבשר שכל זמן שהוא לח מוציא לחות או בסחיטתו או מדוחק חתיכה הסכין, וכשכלה הלחה שבו שאינו מוציא שום לחה שבו, הרי הוא כבשר שנוקבין אותו ואינו מוציא טפת דם, אלא שהבדיקה שלו קשה לפי שא"א לסוחטו ולא לחתכו, אבל מכיון שאמרו נקב שאין בו חסרון כשר ואפילו מפולש אפשר להעביר בו מחט ובו חוט ואם יש בו לחות ירד בחוט, וכן משנקב אם יסחוט אותו כל זמן שיהא בו לחות מיד יוצא דרך הנקב, הנה הכרענו יבשות האתרוג ולמדני אותו מיבשות הבשר שהוא דומה לו כי הלחה לפרי כמו הדב לבשר חי, אבל יבשות העצים אין לנו להכריע מזה.

והנה ההדס והערבה אם הן נפרכין מתוך האצבעות ליה דין ולית דין כי אלה הם שנפרכין בצפורן, אבל כבר אמרנו כי בפחות מכאן נקראין יבשין מפני שהאויר שולט בהן, גב הלולב אפילו אחר כמה שנים אינו נפרך מפני שתחלתו על-ועבד דפי דפי, והעלין שלו כמו רצועות ולעולם אי-נפרכת, ואין לעמוד על יבשותן לכפיפה ולשכירה.

אלא שהסימן הנכון והישר במיני העצים הוא המראה שלהן, כי כל זמן שיהיה עליהן מראה ירוקת הוא סימן הלחות או הכמישות שלהן ואינן יבשים, אבל משתכלה כ"מראה הירקות שלהן וילבינו פניהן אז הן כמתים ועל-דאמרו בירושלמי היבש פסול על שם שנאמר לא המתה יהללו יה, ואע"פ שבגמרא שלנו מוציא אותו משום הדר אע"פ כן ראה גדולה היא וסימן גדול הוא שאינו נקרא יבש עד שילבינו פניו ויחזור כמה, הילכך במיני עצים ודאי רא-לסמוך על הסימן הזה בין להקל בין להחמיר, לפי שתמצא

מכשירו, [שאם כן אף] נפרצו עליו ונחלקה התיומת יהא כשר שלאחר אגדו [אין] פירצה וחלוקה נכרת בו כלל, אלא כל שאין עליו יכולין לעמוד כדרך גדול כנטלו העלין דמי, ותנן נפרצו ואין צ"ל נטלו, ועוד שהרי פסלו החרות משום דבעינן כפות וליכא ואע"פ שאיפשר לאגדו ולהעמידו כדרך לולב, אלא כפות כברייתו אמר רחמנא, וכל שנחתכו עליו במקום חיבורן בשדרה ואין כפותי(ה)ן (להועיל למה) [ועלין למעלה] פסול, ואין צ"ל נחתכו ברובן (כ) שהוא [כ]ניטל העלין ופסול.

ענין הפסולין שלא הזכירו חכמים.

אמר התלמיד איני כמשיב על דברי הרב ז"ל אלא כמוסיף על דבריו, מה שנסתפק בנפרצו עליו אם הוא רוב עלין או אפילו במיעוטן, כבר המציא לנו ראייה מפורשת מי התוספתא דהתם [קתני] בהדיא או שנפרצו רוב עליו פסול. ומכאן נמי שהעלה עצמו [פסול] ברובו, ואני רואה ער משנתנינו מפורשת בכך שכל ששנו חכמים במשנתנו באחד מן המינין שבלולב נהג הוא בשלשתן, שבלולב והדס וערבה שנינו הגזול והיבש של אשרה ושל עיר הנדחת נקטם ראשו נפרצו עליו, לא שנה באחד מהם כלום אלא דברים שאינן בשאר המינין כגון ענביו מרובות בהדס, והצפצפה בערבה, חוץ מזו ששנו כמושה דתנן בערבה וה"ה לשאר המינין, דהא תניא בגמרא (ל"א א') וכולן כמושין כשרים, ולמה שנו אותה בערבה מפני שדרך ערבה בכך הוא וה"ה לשאר המינין, ואין בכלל נפרצו עלין דקתני אלא כולן או רובן, אבל מקצתן כשרין ויגיד עליו רעו.

וכשמדדנו על הנוסחאות הברוקות לא מצינו בהם הגירסא הזאת שממך עליה נפרטו עליו לא בהדס ולא בערבה אלא בכלל נפרצו עליו שנינו, וכן בפירושי רב חננאל ובהלכות רבנו, וכי למה ישנו חכמים (אם) [את] לשונם בזה, ליתנו נשרו עליו ונשרו עליה כדקתני בסיפא נשרו מקצת עליה, או ליתני בסופה נפרטו מקצת עליה כדקתני ברישא, מה ראו לשנות ברישא נפרטו ובסופה נשרו, ובברייתא נמי [קתני] נשרו רוב עליו ונשתיירו בו מיעוטן, וכן בכל מקום לשון נשירה תפסו להם חכמים, אלא לענין פרט שאמרה תורה שנינו (פאה פ"ג מ"ג) נפל לארץ ונפרט, והוא לשון חכמים בגרעינין הנפרטין כמו שאמרו (מעשרות פ"ג מ"ט) היה מגרגר באשכול ופורט ברמון, אבל בעלין הנופלין לא תפסו להם חכמים בשום מקום אלא לשון נשירה, מעתה נפרצו עליו שהכשיר הרב [ב]הדס אינו הכשר.

וכיון שהדברים כך הם מתבררים והוא מלמדנו בהם, למה לא אמר ביבש בראש שהיא כשר בין כלולב בין בהדס וערבה, אם מפני שאמרו באתרוג ועל חוטמו אפילו כל שהוא פסול, והלא פסולין שמנו חכמים באתרוג אין מלמדין על הלולב, וכ"ש דין חוטמו, ואין בלולב והדס וערבה חוטם כאתרוג, והרי נסדק ראש השדרה שהוא כשר עד דעביד כהמנק ולא פסלוהו משום חוטמו, אבל לפי דעתי (כ) שהוא כשר [לפין] שאין היבש פסול עד שיהא יבש גופו שהיא רוב השדרה שלו, (וכן) [ומן] הטעם המוזכר בירושלמי נלמוד שהרי אמר ביבשה ציציתו ומה בין זה לקטום אמר לון זה הדור זה אינו הדור, הנה הציצה הזו שפוסלת להן בקטימה מפני שהיא בראשו של לולב והכשירה ר' אבינא ביבשות לפי שהוא הדור, שרוב העלין הלחין נותנין עליה הדר, וקרוב הוא הענין הזה להתלמד ממה שאמרו ביבשו רוב עליו ונשתיירו בו שלשה בדי עלין שהוא כשר, אלמא אין היובש נדון כקטימה והמיעוט מציל על הרוב, וכ"ש [ש]הרוב מציל על המיעוט ואם יבשו שלשה

ענין נפרצו עליו של לולב.

אמר התלמיד הרב הזכיר דעתו ודעת רבנו הגדול בענין נפרצו עליו שאמרו בגמ' דעביד כחופיא, שרבנו בעל ההלכות מפרש אותה בנחתכין מן השדרה, והרב מפרש לה בסדוקין לארכו של עלה אחד לשנים ושנים לארבעה, והשיב הרב ז"ל אם כפירוש ההלכות היה לו לומר נפרצו דעביד כהוצי מאותה שהזכירה שם מאן דגזיל לוליבא דחבריה ועבדיה הוצי קני הוצי ועבדינהו חופיא קני, ואני אומר שדעת רבנו הגדול לפרש כי העלין של לולב כשנחתכין מן השדרה ואוגדין אותן לכבוד בהן את הבית נקרין חופיא, לפיכך אמרו כאן שאם נפרדו העלין מן השדרה כשר ויכפתנו למצוה, אבל אם נשברו העלין בסופן ונחתכו מן השדרה שאינן עולין עמה ואינן כפותין לה והוא צריך לאגדן עם השדרה כחופיא זו שהיא מכבדת פסולין, ובאותה שמועה שכפרק הגזול יש לתרץ לדעת זו שהלולב כשהוא חתוך לשנים באמצע השדרה נקראים חופיא לפי שהן עשויין כחופיא זו שהיא מכבדת שמכבדין בה את הבית, ואע"פ שהעלה לבדו כשנתק לגמרי מן השדרה נקרא הוצא בכל מקום, ג"כ הלולב כשנחתכוהו באמצע השדרה לשנים נקרין כך, וכן מפרשים (ל"ב א') לוליבא דסליק בחד הוצא העלין שלו הם עולין מצדו אחד בלבד.

אבל המחלוקת הזו שחלק הרב ז"ל בכאן משנה ישנה היא, וכבר [ראינו] לרבנו שלמה ז"ל שפ"י בפ' הגזול הוצא שנתקן עלה עלה [מן] השדרה, חופיא שחולק כל הוצא לשנים, כדברי הרב, ובעל ספר הערוך [כתב] שתי הלשונות הללו, אבל אני חמה לפירוש ההלכות היאך יתפרש להן נפרצו עלין הדס וערבה, שהעלין שלהם אם נתקין מן העץ

מיד הן נושרין, ומקצת הנוסחאות יש שכתוב בהן בהדס וערבה נפרטו אבל נוסח ההלכות נפרצו.

ואני אכריע את הכל ממה שמצאתי [בירושלמי] (פ"ג ה"א) ר' מלך בשם ר' יהושע בן לוי נחלק המתאים כמי שנפרצו העלין, מכאן נלמוד דנפרצו עליו זהו חתוכן של עלין לאורכן באמצע, ונסתפק בנחלקה התיומת שהוא גב ההוצא אם הוא כשר לפי שאין כאן פרצה נכרת והעלה הכפול מתחלת ברייתו כשנים הם אלא שהם תאומים, ובא ר' יהושע בן לוי ואמר כשם שפריצתן של הוציין בדפניהן פוסלת כך חלוקתן בתיומת שלהן פוסלת, ואלו לפי ההלכות מה (ל)ענין נחלק המתאים לנפרצו העלין, זה פסול בפני עצמו וזה פסול בפני עצמו ואינו (רושם) [השם], ובעלי ההלכות תפסו להם זה הלשון נחלקה התיומת (כ)שנפרצו העלין דמי ופסול, ולא הרגישו בדבר.

ומכאן יצאנו עוד ידי ספק אחר שהיו מקצת המפרשים מספקים עלינו בפירוש נחלקה התיומת שאינה על העלין שבשדרה אלא על העלה האמצעי שהלולב כלה בו, ועכשו למדנו שהוא על העלין כולן ופסולו משום נפרצו עליו, וכן משמע בהדיא הסוגיא שלנו בגמרא דאפיסקא דנפרצו עליו בעו לה, דאלמא פסולו מאותו (רושם) [השם] הוא ולא בעו לה אפיסקא דלעיל דנקטם ראשו, וזו ראייה מברע יפה, וזהו מה שבאתי לחדש כאן.

אבל מה שכתב הרב ז"ל בנתקין מן השדרה ותלויין בה שאם נחתכו ברוב חבורן פסול ואם לא נחתך (רובן) מקום חבורן ברובו אע"פ שתלויית למטה כשר מפני שאפשר לאגדן ולהעמידן כדרך, אינו נראה ולא נכון, שכל המצות כולן אין יוצאין בהן אלא כדרך גדלתן (מ"ה ב'), וזה כיון שמעצמו אין עליו עומדים כדרך גדולן פסול, מכבדת היא זו ואין תורת לולב עליו, שכל לולב הפסול בחתוכו אין אגד

בדי עלין בראשן ונשתירו השאר לחין כשר.

ואחר שהודינו בדברי הרב שפירש בפסולין השנויין כלולב שהם בגופו של לולב ממש בשדרה שלו, יש לנו להקשות על דברינו מזו שהקשו בגמ' מתיבי לולב כפוף סדוק פסול (ונותנן עלה) [ומוקמינן לה] דעביד כהמנקה, (והיאך) [והאי] מאי תיובתא, סדוק דקא תני שנסדקה שדרה שלו ברובה, אבל נסדק כשר דאמר ר' חנינא בנסדק ראשו בלבד, וי"ל לפי שהעשוי כהמנקה ודאי פסול העמידה כן ורבותא קמ"ל מתניתא, ומיהו נסדק רובו נמי (כשרה) [כשדרה] פסול דשברי לולב הן וכנתלק לשנים דמי כדברי הרב ויפה כיון.

ואין העלין אלא כעלי ההדס והערכה שאינו נפסל משום קטימת העלין דהא דתנן בהדס שאם נקטם ראשו פסול היינו גוף העין מדקתני ואם עלתה בו תמרה כשר ואיזהו שעולה בו תמרה עין עצמו ועוד הביא ראייה ממה שאמרו ל"ש אלא נקטם אבל נסדק כשר ונסדק זה היינו בשדר' דאלו נסדק העלה העלין אפילו כ"ש פסול היינו נחלק התיומת שהוא פסול אלא ודאי דנסדק הכשר או הפסול היינו בשדרו. ואין זה נכון דודאי הלולב היינו שדרו עם העלין ובלאו עלין לא מיקרי לולב סתם. וראיה גמורה ממה שנחלקו לפנינו רבי יוחנן ושמואל בשיעורו של לולב דשמואל דאמר דשיעורו בהדי עלין קרי ליה לולב סתם ורבי יוחנן דמשער ליה לכר מעלין קאמר שדרו של לולב ארבעה ולא עוד אלא שאם אתה או' שאין העלין מכללו היאך נחלקו בו כלל אם העלין בכלל או לא והלא כיון שאין בעיצומו של לולב דבר פשוט שאינו נכלל בשיעורו כשם שאין עלי ההדס בכלל שיעורו אלא ודאי לפי שהעלין של לולב בכלל גופו ועיצומו היה סוכר שמואל שהם בכלל שיעורו ור"י אמר שאע"פ שהם מכללו וא' מאיבריו אין משערין אלא מן השדרה שהוא בגופו של לולב ומה שהביא ראייה מנסדק אינו כלום כדבעינן לפרושי קמן ונקטם ראשו של הדס אינו ראייה דהא כראיתיה והא כראיתיה שזה ראשו העלה שהוא מגופו וזה אין ראשו העלה שאינו מגופו וי"א דנקטם ראשו ודאי אינו בגוף השדרה שאינו הדר כשנקטמו העלין שעל ראש השדרה אלא נקטם ראשו הוא שנקטמו רוב העלין שלו ורוב כל עלה ועלה. ומסתברא דכיון דלא תלי פסולא אלא בעלין ה"ל למתני נקטמו עליו כדקתני נפרצו עליו אלא דנקטם ראשו היינו שנקטם העלין האמצעי העולה על כלם שהוא ודאי ראש לולב אלא שהיה נר' שאינו נפסל אלא כשנקטם ראשו רובו של עלה וכן כתב הר"ר יונה ז"ל בשם רבותיו אבל מכיון דקתני סתמא נקטם ראשו יש לחוש אפילו בנקטם כל שהוא ואע"פ שאין כן בשאר פסולי הלולב עשו ראש הלולב כחוטמו של אתרוג שהוא במשהו וכן ידא מצוה חוששין וכן חוששין מורי נר"ו וכל שיבש לגמרי חוששין לו כאלו נקטם וכן מ"ש בגמרא סדוק כפוף היינו בעלה זה ובכל שהוא לפי שאינו הדר ואע"פ שאין הדרו מתמעט בכך במשהו כיון שאינו הדר במיעוטו ממש שוב אין לו שיעור להכשיר במשהו וכן הדין בכ"מ וכל מדות חכמים כך הם:

נפרצו עליו פסול פי' רי"ף ז"ל שניתקו העלין ממקום חבורן בשדרה. ואינו נכון דלא דמי לנפרדו דתני לה כשרה דמשמע דמי להדי ועוד דגבי הדס דקתני נפרצו ליכא לפרושי הכי שאם נתקין העלין מן העין מיד נושרין ואפשר דאיהו גרים התם נפרצו כלומר שנשרו וכן הוא במקצת נוסחאות של מגיהי ספרים ואינו נכון כדבעי' למימר קמן והנכון כדפרישנא. והראב"ד פי' דנפרצו עליו היינו שנחתכו העלין ונסדקו לארכן שדרך שחולקין אותה לג' וד' כשעושין מהן קופות ז"ש בגמרא דעבדינהו כי חופיא וכן מוכיח בפ"ק דבירושלמי כדבעינן למימר קמן ונראין דברים דכיון דתלי פסולא בעלין

והיבש פי' פסולו לפי שאינו הדר כראיתא בהדיא בגמרא בכמה דוכתי ומ"ש בירושלמי משום לא המתים יהללו יד לשון צרות כדרך שאמרו גבי שופר שהפכו וחקקו בו משום שנאמר מן המצר קראתי יה והטעם מפרש בגמרא שהוא נפסל משום דבעי' דרך העברתו אלא דאורחא דתלמודא דבני מערבא הוא בהכי למיתן כעין סניפי טעמים מן הכתוב לדין של תורה וזה פסול במקדש כל שבעה ומתני' במקדש היא כדכתיבנא:

והיבש הוא כל שיבשו רוב עליו ורוב כל עלה ועלה ואם עליו הם לחים אף על פי שאין שדרו לח הרי הוא הדר אבל אם העלים יבשים אע"פ ששדרו לח אינו הדר ופסול ואית דאמרי דלא מפסיל עד שתייבש השדרה ברובה ורוב העלין והראשון נראה נכון אע"פ שאינו מצוי שיה' שדרו יבש והעלין לחין וסימן יבשותו י"א שהוא כל שעברו עליו י"ב חדש אבל תוך זמן זה אינו יבש והביאו ראייה ממה שאמרו לענין חרצנין וזנין של עכו"ם לחין כל י"ב חדש והא בורכא כי מה ענין זה אצל זה דהתם כיון דכל תוך י"ב איכא שם לחלוחית יין הרי זה אסור אבל הכא תוך י"ב חדש הוא מתייבש ובטל הדרו וגם אין לי לדון כאן להיות נפרך בצפורן שאין לידון כן בעץ וכשר שהרי יהיה יבש מכמה שנים ולא יהיה נפרך בצפורן ונראין דברי האומרים שפיסולו כשאין בו לחלוחית והוא כעץ יבש וסימנו כשנשתנה מראהו והפך לבן וכן דעת מורי נר"י בשם רבותיו:

נקטם ראשו פסול פי' הראב"ד דראשו של לולב הוא ראש שדרו לולב הוא השדרה והיא עיצומו הנקרא לולב

הראש דכתיב הלכוף כאגמון ראשו ואפילו עלה האמצעי חשוב
ראשו ואין לי טעם ברור להכשיר:

דף ל"ג ע"א ג"ה כפוף קוץ הוא מלשון קוצים ו"ג כוץ כלומר
שעשוי קמטים ושניהם פסולים מספיק
ורכיבו אלפסי ז"ל גורם לתרווייהו:

אמר רבא האי לולבא דסליק בחד הוצא פרש"י ז"ל שאין לו
עלין אלא מצד אח' ואחרים פירשו שאין רוב עליו כפולין
אלא שעולין אחת אחת ושניהן פסולים ומדקא' בעל מום הוא
נר' שפסולו מגופו ופסול כל שבעה אפילו בזמן הזה וי"א שאין
פסולו אלא מפני שאינו הדר וביום א' בלבד ואפשר לדון כן לפי
פי' האחרון אבל לא לפרש"י ז"ל:

אמר ר"פ נפרצו עליו דעביד כחופי' הא א"ש לפי' הראב"ד
שפי' נפרצו העלין לארכן לשתיים כדרך שעושין האומנין
לעשות מהן קופות כי העלין נקראין הוצי כדאמרינן לעיל דסלי'
בחד הוצא וכשמחלקין אחד לשנים או לד' נקראין חופיא
וכדאמר' בפ' הגזול האי מאן הגזל לולב ועבדינהו הוצי כלומר
שניתק העלין ממנו קני גזל הוצי ועבדינהו חיפא קני והיינו
כשחלק ההוצי לשתיים או לג' דעביד בהו שינוי מעשה ואלו
לפי' ר' האלפסי ז"ל לא א"ש שדוחק היא לו' הגזל לולבא
ועבדיה הוצי שחלק הלולב לשנים ושדרתו והוצי ועבדיה חופיא
שגזל חצי לולב וניתק העלין ממנו וגם בירושלמי מוכיח כפירוש
הראב"ד דקאמר נפרצו עליו נעשה כמי שנחלקה התיומת
דאלמא כשם שחלוק התיומת הוא שנחלקו במקום רחבן א'
לשתיים דארכן דאלו לפירוש הרי"ף ז"ל מה ענין נחלקה התיומת
שהוא חלוק העלין לנפרצו עליו שהעלין שלמין אלא שניתקו
חבורן ודינו של ר' אלפסי ז"ל לא נא' בגמרא לפי שהוא פשוט
שכל שניתקין ממקום חיבורן עד שאין עומדין מאליהם כדרך
גדילתן פסול ואע"פ שעומדין ע"י אגד ובלבד כשרוב העלין כן
אבל במעומן ושיהא שדרו של לולב מכוסה מעלין כשר:

שאינו פסול עד שנפרצו רובן ורוב כל עלה ועלה וכן אמרו
בתוספתא בפ"א או שנפרצו רוב עליו וכן בדין דלא גרע מגשרו
מקצת עליו שהוא כשר דומיא דערבה דתנן נשרו מקצת עליה
כשרה ובודאי שהמינין האלו שוין הם בפסולם כדקתני בכלם
נקטם ראשו נפרצו עליו פסול אלא שמוסיף בכל מין הפסול
שאינו לו ענין במין האחר כגון באתרוג שעלתה בו חזית ונטלה
פממתו וניקב כל שהוא ובהדס שהיו ענביו מרובין מעליו
ובערבה והצפצפה פסולה הא לאו הכי כל הכשרי' דתנן בחד
איתנהו באידך עד דפסיל ליה בהדיא ומשום דנשירת עלין שכיח
בערבה טפי תני ל' בערבה וה"ה לאידך וכמו ששנו בה
שהכמושה כשרי' וה"ה לשאר מינין כדתני' וכלן כמושין כשרין
ושנו אותה במשנה בערבה שהוא מצוי בה יותר. מעתה ה"ה
לנשרו מקצת עלי לולב שהוא כשר ובלבד שיהא שיעורו מכוסה
עלין דלא ליהוי כאופתא וכדבעינן בהדס שיהא כולו עבות ואם
נשרו מקצת עלין פסול לפי שאין שמו עליו ואין ללמוד מערבה
ששמה עליה כשנשרו מקצת עליה וגם לא ללולב שכשנשארה
שדרה מגולה כאופתא וכן כתבו בתוס' ונראין דברים דכל
שנשרו רוב עלין או שנפרצו כמאן דליתנהו חשובי וכאלו הוי
אופתא והרי הוא ככל הפסולין מגופן שאין שמן עליהן שפסולין
כל שבעה אפילו בזמן הזה:

נפרדו עליו כשר דאע"ג דכתיב כפות ללמד שיהא כפות כיון
שראו לכפותו אין כפיתה מעכבת בו אבל חרות שאינו
ראוי לכפותו כפיתה מעכבת בו וכדרכי זירא:

רבי יהודה או' יאגדנו מלמעלה דבעי כפות ממש ולא היינו
פלוגתא דלולב צריך אגד דהתם לאוגרו עם ההדס והערבה
והכא שיהא עליו מחוברין ולא פרודין:

אמר ר"ה א"ר חנינא ל"ש אלא נקטם אבל נסדק כשר פי'
נסדק דומיא דנקטם דהיינו בעלה העליון בראשו ואסיקנא
דאי עביד כהמנג פסול וכ"ת והא דקתני נחלקה התיומת פסול
ופירשו רבותינו דתיומת היינו העלה האמצעי והתם אע"ג דלא
עביד כהמנג פסול וי"ל דהתם כשנחלק' רוב' אבל נסדק מעומו
דהיינו בראשו כשר עד דעביד כהמנג ועוד י"ל דאפילו נחלקה
מעוטה פסול דומיא דנקטם וכי אמרינן נסדק מעומו כשר
כשנסדק לרחבו והוי כעין נקטם שנקטם לרחבו ולפיכך במיעוטו
כשר כל היכא שאינו תלוי ועביד כהמנג דהדר הוא דאינו ניכר
בו כנ"ל. ולפי זה ראוי לחוש כשהסדק לארכו שהוא מתרבה
בכל שעה כשמנוענו לפסול אפילו במיעוטו וכן חוששין בעלי
הגפוש מיהו קצת רבותינו ז"ל פירשו שנחלקה התיומת אינו
העלה אלא שהעלין הכפולין יש להם בגבם דבר שמחבר אותם
ומתיימן ונקרא תיומת ואם נחלקו רוב העלין ורוב כל עלה ועלה
באותו מקום פסול והשתא לא איירי' כלל בעלה האמצעי אלא
כשאר העלין וכן משמע בירושלמי דאמרי נפרצו עליו נעשה כמי
שנחלקה התיומת דאלמא פיסולא דנחלק' התיומת בכל העלין
דומי' דנפרצו עליו מדקא מרמי להו להדדי. אותן לולבין שראשי
העלין כפופין אני חושש דהא תני כפוף פסול וכפוף היינו כפופת

ה ל ב ו ת ל ו ל ב ס'מ'ן קמ"ה

ב"ע"ה, אור ליום ג' כ"ז תשרי העת"ר.

ג) כ"ט ב' חוד"ה נקטס כו' ח"י נעלה אחת מן התיומת דבנקטס לא מפסלח כו' נראה הא דקיס לכו דצ"ה מפסל צנעל היינו דבנעל התיומת הפסול הוא צנעל התיוס וכל שנעל אחד ונשאר אחד הרי כבר נעל התיוס שאחד אינו תיוס, והלכך קיס לכו דאפי' לל"ק דלא פסול צנחלק היינו משום דחשיב לכו עדיין תיוס דאיתנהו תריוכו, אלא אי נעל אחד אחר שנחלקו פסול שודאי אין כאן תיוס, ודברי תו' המה ע"פ פי' רש"י שלפנינו שחלוקת התיומת הוא למעט צנחלק שצ' העלין האמנעין העליונין נמותין שכבר הם צמס שדרה וכמשי"כ תו' ל"ב א' ד"ה נחלקה, ולפי פי' זה נעלה היינו ג"כ מלמעט ולהכי קשיא לכו מאי איריא נעלה אפי' נקטס ראש העלה פסול, ולזה תרו' דריב"ל פוסל צנעל היינו צנחלקה ונעל חד וצזה דוקא מלמעט אצל צקטימת ראש אינו פסול צקטימת חלי ראש.

ד) ונראה דאין ללמוד מדברי תו' לפסול צנחלק א' מן העלין היכי דכלתה השדרה צ' עלין ע"פ פרש"י בלשון הצ' המוצא בהסמ"ק דדברי תו' אינו אלא אם נעל חצי המחאים ונשאר אחד ולא שנים דאין כאן תיוס ודכותי צנחלקה השדרה בעלה א' ונחלקה ונעל מחנית אחת דמקרי נעל התיומת לפי' הצ' של רש"י אצל כלו צ' עלין ונחלקה א' שפיר י"ל דלא מפסל עד שחלקו שתייהן דכל שנשאר אחד שלם יש להשזב את העלה האחת לתיומת י"ל דאכתו הדר הוא יכמו צנקטס דלא ילא מכלל הדר עד שיקטמו שניהן, ודברי הצ"ח ז"ל ל"ע שסמך צדברי תו' לפסול צנחלק אחד מעלי התיומת והגרימ"ה (שליט"ה) [זללה"ה] העתיקו צמ"צ ס"ק ע"ו וז"ע.

ה) ונראה דאם נחלקה אחת מן העלין פסול כ"ה נקטמה אחת מהן דאל"כ יקטמה ויוכשר, והא דמבואר בתו' שאין לפסול צקטימת אחד מהן היינו מלד קטימת ראש אין לפסול צקטימת חצי ראש אצל אחתי פסול מלד נעל התיומת אלא שיש נפקותא צזה שמחמת נעילת התיומת לא מפסל עד שחנעל רוצו וצנקטמו שניהן דפסול מלד קטימת ראש אפי' בכל שהו, ולמאן דמחמיר צנחלקה מקלח עלה התיומת וחשש לפסול צנחלק אחד מן העלין צמקת וכמשי"כ המ"צ שם צשה"ל אות ע"ז כש"כ צנעל דהא קאמר נחלקה הוי כנעלה [ל"ב א'] ועוד דאל"כ יעלנו ויוכשר, וצמ"צ שם ס"ק כ"ט מסתם לה סתומי צנקטס אחד מן העלין ואינו אלא לפי' הר"י צתיומת, אצל לפרש"י ודאי פסול צנקטס רוצ למאי דפתיק דברי הצ"ח צס"ק ע"ו ולהכי דמחמירין צנחלק מקלח אף נקטס מקלח, מיהו כבר

א) סוכה ל"ב נחלקה התיומת כו', צביאור הגר"ח ז"ל ס' תרמ"ה מבואר דיש צזה ג' פירושים, א', דעת הר"י וברמ"צ"ס דר"ל רוצ העלין נחלקו צרוצו, ב', פרש"י שר"ל שהשדרה שכלה צ' עלין נחלקו העלין זה מזה, ודוקא שנחלקו ונפרדו צמקוס חיבורן עד למעט צמקוס יואת העלין שתחתיבן וכמשי"כ תו', או שהיו דבוקין צגידולן עד ראשו ונסדקו ונפרדו זה מזה וכמשי"כ תו' צפי' הצ', ג', פי' אחר צמס רש"י ז"ל מוצא צהגה' סמ"ק שמיירי צכלה השדרה בעלה אחד ואותה העלה נסדקה, ולדעת הגהה סמ"ק שם אינו פסול אלא ח"כ נחלקה עד למעט מן העלין, נראה דר"ל עד אחר שרשי העלין הצדדיות שלימין התיומת ולשמאלו, ולדעת האו"ז עד שחלקה השדרה עד העלין שלמעט הימנה, נראה דר"ל צצמקוס שרשי העלין הצדדיות שמימין התיומת ומשמאלו ששם נמותין ג' העלין התיומת והעלין הצדדים מתחיל שם שדרה, ואינו פסול עד שחלק גם השדרה עד שרשי העלין שלאחר ג' העליונין, ולדעת הרשב"א והר"ן והמ"מ פסול לפי' זה צנחלקה רוצ העלה התיומת, וכזה הגר"ח דלדינא יש להחמיר צרוצו כפי' הרשב"א וסיעתו, ונראה דאין כונת רצו להכריע כפרש"י אחרי דעת הר"י וברמ"צ"ס והרשב"ד והרמ"צ"ן וכן הוא פי' דברי צה"ג וכמו שכתב רצו שם דדוקא צרוצו עלין, אלא כונת רצו כשאנו מחמירין לכתחלה כפרש"י יש לחוש כפי' פי' הרשב"א והר"ן והמ"מ שהוא יותר נראה צפשע הענין מפי' הסמ"ק והאו"ז, אצל צמקוס הדחק או דיעבד ודאי יש לצרך עלין צנחלק רוצו דכשר לדעת רוצ הפוסקים, ולפי' הסמ"ק והאור זרוע כשר אף לפרש"י, וגם לכתחלה כיון שאין מנהג לפוסלן צנחלקה רוצ וכמשי"כ הרמ"ח נראה דאין לצעל המנהג ולהחמיר כפי' הרשב"א אף שנראין דצריהן לפי' פרש"י, מ"מ יש לסמוך המנהג ע"פ פי' הר"י ורש"פ.

ב) שם נעלה התיומת לפי' הר"י היינו שנעלה ג' העלה וכן צכל עלה ועלה עד רוצ העלין, וממילא נחלקו כל העלין לשחים אחר שהוכר נצן המחצתן, וכ"ל השתא דזה גרע מנחלקו צלא חסרון, ולא"ד גם צנחלקו צלא חסרון פסול, והנה לפי' תו' צנפרלו עליו ח"א לפרש כפי' הר"י דאפי' אם נדחוק דנחלק התיומת לא דמי לחופיא דהתם נחלק צאמנע רוצ העלה והבז קיים, מ"מ נעלה התיומת היינו נפרלו עליו וכ"כ הר"ח דהתו' לא יוכלו לפרש כפי' הר"י מחמת פי' צנפרלו עליו, ויש צזה מקום עיון דעת הרשב"ד שמפרש נפרלו כפי' תו' כמשי"כ הר"ן, ומפרש תיומת כפי' הר"י וקמשי"כ הטור צשמנו.

דיש כאן ע"ס והכוונה לדעת המחבר צמט"ו, צמקטס ראש דהיינו רוב עליון אי"ב גם נסדק היינו רוב עליון וע"ז משני דעבד כהימנך, וזכר יש ליישב קל"ה דברי המחבר שנתקשו סק"ח אצל הסוגיא ל"מ הכי, ויש לעיין בכלה צ"ב עליון וא"י עבד כהימנך לפי אחרונים ז"ל דנפתחו לחוד פסול, ונקטס אחד מן העליון כשר וא"י יקטמנו. (י) עוד שם הביא דברי החי' אדם שהשיג על הע"ז דמפרש כ"ש עפ"י מדברי הר"ן, וכחז' דאין זה תשובה דהר"ן מייירי צעבד כהימנך יעו"ש, ולכאורה ע"כ מוכרח דלא כהע"ז מדדחיק להו סוגיא דמכשיר צנסדק ואינו פסול עד דעבד כהימנך ופי' דל"ל דמייירי צנסדק לרחבו ועבד כהימנך נמי לרחבו ומפני שהלשון דחוק לפ"ז דעתם נוטה לעיקר דינא דאין פסול נחלק החיומת אלא צרוב וסוגיא דנסדק צפחות מרוב ואי כונתם לפסול בטעם צנחלק ועבד כהימנך פסול צכ"ש ינחא הסוגיא צפשיטות דמייירי צפחות מטעם וע"כ כונת הרשצ"א והר"ן צכ"ש ממש וכדעת החי' אדם.

(א) סוכה כ"ט צ' לולב היבש, פי' צרא"ש שהביא דעת הראב"ד דדוקא ציבשה השדרה אצל יבשו העלים כשר, וכן נקטס ראש היינו ראש השדרה, [והראב"ד ס"ל דנעלה החיומת היינו צרוב העלים וכמ"כ העור סי' תרמ"ה צשמו, אצל להמפרשים נעלה החיומת היינו עלה עליונה אי אפשר לפרש נקטס ראש היינו ראש השדרה דא"כ נעלה החיומת ואפי' נעלה עד השדרה ולא נפגעה השדרה פסול, וז"ע לשון הריטב"א שפי' הוכחת הראב"ד דלולב היינו שדרה מהא דאמר אצל נסדק לא והיינו השדרה דאי העלה הלא ודאי הוא פסול שהרי זהו נחלקה החיומת ותימא דאי נעלה החיומת היינו עלה אמלעית לא יתכן כלל פי' הראב"ד] ונחלק עליו דודאי העליון בכלל הלולב ולולב היבש היינו העליון ור"ל רוב העליון רוב כ"ג עלה, וכן נקטס ראש היינו ראש העליון, והנה הרא"ש הביא צשה הראב"ד דלמד דינו להכשיר יבש העליון מהירושלמי, וגראה דלמאי דמסיק הרא"ש דיבשו העליון פסול מפרש לשון הירושלמי יבשו הולין היינו העליון העליונים כמו להגירסא לוליתו אי"ג דגרס צאמת לוליתו [והראב"ד לשיטתו דסובר דיבשו רוב עליון כשר ונקטס ראש היינו דוקא ראש השדרה, הוכרח להסכים על הגירסא יבשו הולין ולפרש רוב ההולין, אצל הרא"ש דסובר דנקטס ראש היינו העליון צ"ה שדרה ולולב היבש היינו העליון שפי' מתפרש הירושלמי על העליון האמלעין שנפסלין צקטימא ומצני לי' ציבשו ומסיק דכשר]. והנה לדינא צין לדעת הראב"ד וצין לדעת הרא"ש יבש ראש החיומת כשר, ואף ציבשו רוב ראשי הלולב כשר דהא דתן לולב היבש היינו רוב העליון כל עלה רובה כמצואר צריטב"א ומש"כ הראב"ד דיבשו כל העליון צעינן שהעלה האמלעית תשאר לכה כמו צהדס, היינו דוקא ציבשו רוב העליון כל עלה צרובה אז צעינן דעלה אמלעית תשאר רובה לת, אצל יבשה ראשה לא הוצרכה לפסול, אף ציבשו רוב העליון כל עלה צרובה, וכש"כ צלא יבשו רוב העליון כל עלה צרובה דאי יבשות החיומת פוסלת, וכמו יבשו עליון העליונים של הדס וריב עבותו קיימת למטה, כמ"כ העור סי' תרמ"ו צהכרעת הרא"ש. וכמצואר צירי' דיבש אינו כנקטס.

והב"ח סי' תרמ"ה כתב דצירושלמי נקט לה צדרך דחי' והוי ספי' ונקטינן לחומרא, ולא גראה בן צראשוניס שהרי הראב"ד נקט מהירושלמי להכשיר, וכן רביעית הירי' דכיון דיבש עדיף מנקטס אין לנו לחדש פסול שלא נשנה.

מש"כ הרא"ש דיבשו העליון פסול נלמד צכש"כ מנפראו עליו, וק"ה דכונת הרא"ש דכמו דנפראו עליו פסול כמו בן לולב היבש מתפרש העליון, וכיון דרוב העליון יבשין מקרי לולב היבש, אצל אי' לא חתן כלל פסול יבש ודאי ליכא למילף מנפראו.

וכן לא נזכר צבור וע"ע פסול יבש ראשו רק לולב היבש צרוב ענין ואמנם צריטב"א אחרי שכחצ להחמיר צנקטס ראש עלה אמלעית צכל שבו, סייס וכל שיבש לגמרי חוששין לו כאילו נקטס, והמש" דצרי' ז"ל שהיא הנוגה עושה ליראי מזה, אצל מה שהוסיק צנשי' יבש גמור לא תתפרש כונתו ז"ל וצשיטור יבש פי' דכלה לחלוותי.

נחצאר כי דברי הצ"ח ל"ע ויש מקום להקל צכלתה השדרה צ"ב עליו ונחלקה אי' מהן והי"ה נקטמה אחת מהן.

(ו) צטלה החיומת פסול, לפי הצ"ב של רש"י לפי הא"ז והסמ"ק יש להקשות קושית חו' היינו נקטס ראשו ואפי' צכל שבו ויש לתרץ כל ג' התיוראים והתיורין האחרון היינו דמייירי צנחלקה העלה החיומת ונעל אחד מהחלוקות וצכה"ג לא מפסל מחמת קטוס אלא מחמת נעל החיומת, ולפ"ז נחלק ונעל רוב העלה והשאר לא נחלק כלל כשר דאין כאן קטוס ואין כאן נעילת החיומת, ולדעת הרשצ"א והר"ן דפסול צחלוקת רוב העלה ונעלה היינו נמי רוב לריך לפרש ג"כ דנחלק ונעל אחת מן החלוקות צרוב, אי"ג שנעל הגב של העלה המתיים וכש"כ לעיל לפי הרי"ף, ולמאי דכתבו להחמיר צנחלק מקל"ה העלה וכן צנעל יש לעי' דא"כ מתי' דנקטס ראשו למה לי ול"ל דינחא דריצ"ל משום נקטס ראשו ואשמעינן אפי' צנעל מקל"ה החיוס לצד פסול ולל"ב נחלק הוי כנעל ול"ע.

(ז) ולענין דינא צנקטס ראשו לפרש"י שצבסמ"ק לדעת הרשצ"א והר"ן ע"כ מוכרח דפסול צנקטס כל שהוא עלה האמלעית לצד וצ"ה ינחא להו דדוקא נקטס אצל סדוק כשר דמייירי צמקטסו וכ"מ ממאי דפסלינן סדוק כהימנך והיינו ע"כ צמיעטו ואי קטוס צמקטסו כשר יקטמנו ויוכשר, מיהו לפרש"י צעבד כהימנך אין ראי' מכאן ושפי' י"ל דלא מפסל צקטימא מקל"ה עלה האמלעית אלא צקטימא מקל"ה רוב העליון, מיהו צקטימא רוב עלה אמלעית פסול משום נעילת חיומת לכל הפי', ודעת הראב"ד וצב"ע דמכשירי צקטימא רוב עלה אמלעית הוא ע"פ הרי"ף צפי' חיומת, והגרימ"ה (שליט"ה) ז"ל צב"ה] שם צב"ה"ל מלמד צשה אחרונים לצרך צקטימא צרוב עלה אמלעית לסמוך דצעינן קטימא רוב עליון צצירוף דעת הראב"ד וצב"ע"ע וקשה להקל צ"ה, וכמצואר צצירוף הגרי"א ז"ל דעת רה"פ להחמיר, עוד יש ללרף דעת רש"י צפי' הצ"ב שחששו לו הרשצ"א והר"ן והמ"מ ונהגו להחמיר צ"ה כמ"כ הרמ"א צחלוקת רוב וכש"כ צנעל דלר"פ פסול אפי' לדעת הרי"ף ומלד נקטס ראשו, ומיהו למדנו מדברי האחרונים ז"ל דיש לצרובי צנחלק רוב החיומת דליכא אחר.

(ח) ש"ע תרמ"ה סעי"ז נסדק אס נחרתקו כי' יש לעיין לדעת המחבר דאין קטוס אלא צרוב העליון אי"ב יקטמנו ויוכשר וצדליכא אחר יקטמנו ויצרך עליו אפי' לדעת הרמ"א ופ"ע הסוגיא משמע דעבד כהימנך לית לי' הקנתא ואפשר דאי"ג דצדליכא אחר מצרכין עליו צעבד כהימנך צמקל"ה כש"כ מנקטס כיון שסומכין על הפוסקים דמכשירי נקטס ולדידכו עבד כהימנך הוא ע"פ פרש"י שיש לה כמין צ' שדראות, וצאמת מלשון הרי"ף והרא"ש שצירי' חת חמונת הימנך גראה דאינו פסול אלא כשנתקמו כל ההולין חתין לכאן וחתינן לכאן אלא דפסול אפי' נתקמו מקל"ה גס אי"ל שיכי' העיקוס ע"י גידול דוקא וכמו לפרש"י אצל נסדק ומתרחק אחת מחצתה אין צרך כלום, דתע שהרי נחלקה החיומת צמקל"ה ונעל אחד מהחלוקות כשר וכמ"כ לעיל סק"ו ע"פ סברת חו' דלא הוי קטוס כה"ג וחפסול משום עבד כהימנך שהרי אין לך נחרתקו סדקיו יותר מזה, ועוד שהמ"א פי' דעבד כהימנך פסול אפי' צעליון הצדדיות וקשה יקטמנו ויוכשר שהרי הפסול משום דר' וקטוס דר' הוא ואס ינחא דכל העליון נתקמו ינחא ולפ"ז אפי' צלא נסדק שום עלה אלא שנתקמו מקל"ה עליון לכאן ומקל"ה לכאן ול"ע, והפוסל צריחוק לצד צכל שהוא יש לו לפסול צנקטס כ"ש אפי' לא נקטס צרחצ כל העלה דהיינו צ' הכפלות צ"ה אלא אפי' צמחלית דהיינו כפל אחת ולפ"ז ל"ל דפוסל צנעל החיומת היינו ע"כ צכ"ש אף אס נעל מחלית המתיים וכש"כ סק"ו, וא"כ נחלקה נמי צכ"ש ועכ"ל כתי' האחרון שם.

(ט) כתב צב"ה"ל שם ד"ה נסדק, דע לדעת כי' צענין נחלקה כי' לא חתין הצדדים שהרי דין עבד כהימנך נאמר צגמי צדין כפוף קוץ ומה ענין רוב עליון לכאן, ועוד דאדרי"ה קאי דקאמר סדוק כשר וצ"ה אמר דרי"ה מייירי צדלא עבד כהימנך ורי"ה צראשו של לולב קאמר דאמת' קאי ואי לא פסול אלא צרוב עליון לשני דצרייתא צרוב עליון ורי"ה צעלה אמלעית ואפי' עבד כהימנך, וקרוב הצד

שחייב מקצת השדרה לצד העליון העליון הרי אורחו קיימת ולא הכי
אלא שיעורו והלכך כל שמעורה כשר ומצטרף לשיעור, ולא מצטייה לה
נשצרה השדרה לאחר רוב העליון דאין כאן קיימת ראש כיון דרוב
לורת הולבז קיימת אלא אפי' צמיטע עליו י"ל דסגי ומיהו קיימת
העליון הצדדין י"ל דאין כאן שם שדרו של לולב לענין עיקר יצירת
ואע"ג דלענין שיעור ד' עפחים נראה דממקום דמתחאדין צ' התייחד
מנין, חדע שהרי לדעת הר"א צ"ד קיימת הראש הוא צדדי.

נד) בבה"ל ד"ה ועדיין, באמת אין מצוה צדדי לא צדדין ד'
צדדי הגר"א שפסול צמיטע מגולה. והא דבה"ל

שאין ללמוד מערבה, י"ל דהתם אין פסול רק צנפרו רוב עליו מכל
הסביבות והכא צמגולה השדרה מאד אחד צמיטע עליו פסול והטעם
כיון שדרו ערומה הוי אופתא, אבל שפיר י"ל דלא נפיק משם
כפות, והיינו לולב ולא אופתא כדאמר בגמ' ל"ב א', אלא א"כ רוב
שיעורו בלא עליו, וכמצוה בלשון הר"ן דדין הדם שפסול צמגולה
צמיטע עליו ודין גלוי השדרה צמיטע עליו חרי מילי ויגבה אלא
צמגולה לא ילפינן מערבה משום שצטל עבותו ובלולב משום
מערבה ולהחמיר והיינו צדדים משום שצטל עבותו ובלולב משום
דהוי אופתא בגלוי, ואי נימא דכל מקצת לולב צמיטע כיוסו ואלא"ה
הוי אופתא הוי מקצת, ודאי דפסול לכ"כ אפי' למאן דמכשיר צדדים
צדדי עבותו קיימת דהתם מינא דעבות הוא וס"ל דכל שרוב עבותו
קיימת עבות הוא צפועל אבל הכא אין כפות בלא עליו, ונראה להוכיח
דע"כ דעת הר"ן דצמיטע כלו מכוסה וכל מקצת הגלוי פסול מדהוכיח
דינו מלינו הר' הצרל צאין ראשו של זה מגיע לעיקרו של זה ואם
איחא דכונת הר"ן הוא להביא ראי' לפסול צדדי שדרה ערומה אף
שרוב העליון קיימין מאי ראי' משם הלא התם כל העליון קלרות והוי
ככלו בלא עליו, שהרי אם אין מקצת גלוי פוסל צמגולה לולב ע"כ
התם טעמא משום שאינם חסודין עליו ולא משום גלוי שהרי התם
רוב השדרה מכוסה, ואדרבה דין ליני הר' הצרל ללמד משאר לולבין
שיחא עליהן מגיעין ז"ל צדדי שיעור הולבז, וע"כ שכונת הר"ן
דמקצת גלוי פוסל והוא בכלל דינא אין רש"י מגיע לעש"ז ופוסל תוך
הדי' עפחים אפי' צמגולה אחד שאינה מגיעה, וזה למד הר"ן משום
שאין נפקותא אם הוא מגולה מחולדתו או שאין רש"י מגיע לעש"ז
ע"י שפיר.

כה) ולפ"ז אין להקל כלל בגלוי מקצת שדרה ואפי' לדעת הפוסקים
דמכשיר צדדים צדדי עבותו וכ"מ לשון השו"ע סעיף ד'
דצמיטע כל השדרה מכוסה, ומש"כ צב"ל שם שדעת הר"ן להספק
כהר"א"ה לכאורה הוא ראי' להיפך דאפי"ה קסתם בגלוי שדרה לולב
לפסול וע"כ שדעתו לחלק, אבל משמע דעת הר"א"ה דדוקא נשאר
רוב כל קן אבל נשאר רוב קן א' מהשיעור פסול דרוב ארכו לא מהני
וכ"ד הר"ן ולכן כתב צפשיטע דהדם פסול צמגולה מקצת ולא ללמד
מערבה, אבל מה שהכשיר הר"א"ה צמגולה א' הלא צמגולה אין
שייך פסול זה, ולפ"ז ע"כ דעת הר"ן לפסול בגלוי מעט אף לפי
הגאון (נ"י) [זללה"ה] שדין אחד להדם ולשדרו שג' לולב.

כו) ועיקר דעת הר"ן דגלוי שדרה פסול הוא משום דהוי אופתא,
לא מלינו חולק צדדי דמה שפרש"י צנפרו משום הדר
היינו שהשדרה מכוסה צמגולה התחתון הנשארין.

כז) נראה דאפי' אה"ל דצמיטע שיהי' הד"ט הראשיים של השדרה
צמגולה לעולם ולא מהני לירוק שיעור שלמטה וכמ"כ
לעיל מ"מ צדין גלוי שדרה מהני הכיוסו של העליון ששרשן מלמטה מהדי'
עפחים דא"כ לא מש"ל לולב כשר צמגולה הדי' עפחים צין ענה
לעלה דהא הוי מקצת שדרה מגולה ואין חיפוי העליון שלמטה מדי'
עפחים חפוי, ונראה דאותן העליון שלמטה מדי"ט שמשמשין להכשיר
לולב נכללין בכלל מנין עליו לענין נפראו רוב עליו וכיו"צ מיהו
אותן שיכולין להשתמש להכשיר אלו נפלו אותן שבתוך ד"ט י"ל
כיון דהשתא אינם משמשין להכשיר אינם בכלל מנין העליון של לולב
אבל י"ל דכל העליון שחופין תוך הדי"ט הרי הן בכלל הולבז וכל שרשן
שתחת הדי"ט אינם אלא שימוש אלו כדי שיהא חלקו תוך ד"ט
צאופו הראוי ר"ל שיהי' מחובר ולא תלוש והכל הוא בכלל ד"ט
של לולב, ואפשר עוד דדוקא העלה הסמוכה לדי"ט הנכרת לחיפוי
הדי"ט צמגולה חופה אבל שאר העליון שלמטה אין חופין כלל,
להכשיר את הנפרץ תוך הדי"ט וע"י לעיל ס"ק י"ט ונ"ע ככ"ז.

עז) תרמ"ה ס"ב צב"ה ועדיין הולבז נשאר מכוסה צמגול כו',
דין נפראו עליו היינו צמגול שיש להן שרש צמגולה
בתוך ד' עפחים סמוך לראשה אבל העליון ששרשן מלמטה מדי' עפחים
אף שעליו כנגד השדרה של ד' עפחים הראשיים שלה מ"מ אין פוסל
צמגולה, וצב"ה עליו ששרשן תוך ד"ט שפוסל צהן חילוק וצבירה
נראה דמנין העליון צדין צ' לזיו יחד וגם עלי התיומת נכנסין בכלל
המנין וכשיעמוד על מספרן ידע רובן כמה הוי ואם נפרץ רוב המנין
פסול, ומשמע דאף אם נפרץ רוב מאד אחד כשר כיון שאין כאן רוב
מכלל סך המנין של העליון ומיהו אם נפראו כל העליון מאד אחד
ונשאר השדרה ערומה פסול.

ח) והנה צולב פסול צין צפרון רוב עליו וצין צמגולה רוב השדרה
אף שרוב העליון קיימין, כגון הוי העליון צב"ה עפחים
העליונין י"ד והעליון צב"ה עפחים התחתונים עשרה ונפרץ י"א עליו
התחתונים פסול משום שצמגולה רוב השדרה, נפראו י"ג עליו עליונין
מכאן ומכאן פסול משום נפרץ רוב העליון אף שרוב השדרה מכוסה,
נפראו ע"ז עליו העליונין כשר, אע"ג דצמגולה רוב השדרה כיון
שהעליון התחתונין עולין למעלה ומכסין השדרה, וכיון שלא נפרץ
אלא מאד אחד ואין כאן פרט רוב עליו כשר, ואם צב"ה העליונין
י' עליו וצמגולה י"ד אף צנפלו י"א מכאן וי"א מכאן כשר אף
שנפרץ מכנגד רוב השדרה.

ט) לכאורה נראה שרוב עליו קיימין ורוב השדרה מכוסה צמיטע
דוקא צ' עפחים העליונים ולא מהני צמגולה ע"פ
כל אורך הולבז כיון דצמיטע שיהא ראשו של לולב קיים וחיומתו קיימת
צמיטע שיהי' קיימין סמוך לשדרה של הכשר הולבז ולא מהני לירוק
של מקצת שדרה שלמטה שיש צה עליו ואע"ג דצב"ה וצמ"ג א"ל
דכשר וכמ"כ לעיל וגם צדדים אין הדבר מוכרע כ"כ וצמ"ג א"ל ח'
וצב"ה א"ל ח"ג צב"ה משמע דצ"מ שנשאר צולב ד' עפחים
צמגול כשר אף מלמטה ואינו מסתפק אלא משום שרוב הולבז פרוץ,
ומשמע דאם יש שיעור שלם של ד"ט ודאי כשר וכש"כ אם רוב הולבז
העליון קיימין, ונריך תלמוד דאפשר דצמיטע דקמשתיר רוב ד"ט
העליונין דוקא הסמוכין לעליון העליונין של השדרה, מיהו צנפלו
רוב העליון של ד"ט העליונין ואח"כ העליון קיימין כשתחשוב את רוב
המספר של ה' עפחים העליונין נמצא שהרוב קיים י"ל דכ"ג כל הדי'
עפחים הם כשרים ודוקא אם העליון התחתונין מכסין השדרה ולצ"ב.

י) תרמ"ה ס"ד או שאין לו הרבה כו' אלא כו' ואלא אחד כו'
משמע דצ"ה עליו סגי א' עד מחליה הדי"ט והצ' משם
ולהלן ונמצא לולב כשר צה' עליו צ' מכאן וצ' מכאן וא' על ראש
השדרה, והא דעלה אחד פסול היינו צאותן הדי' עפחים צמגולה
השדרה ואע"ג דהעליון שלמטה מדי"ט עולין עד כנגד ראשו של לולב.

יא) שם אם ראש זה מגיע כו' עד שנמצא כל שדרו של לולב מכוסה
כשר י"ל דלא סגי בהא צדדי אלא כל ד"ט יהא מכוסה
שדרו של לולב צמיטע ולא של אופתא ואף אם צמגול רוב הדי"ט
העליון מגיעין כיון צמגולה אין מגיע פסול וכש"כ אם מיעובין
ערום בלא עליו, ולפ"ז הא דאיחא צמגולה צ' ועדיין כו' נשאר מכוסה
היינו כלו וכמ"כ צב"ה מדצרי הגר"א, ולפ"ז אין הטעם משה
צמגולה מגיע לאו שמי' ענה אלא שהמיעוט המגולה פוסל, וא"כ ודאי
אין דין זה צדדים כשר צדדי עבותו קיימת ולכל הפי' נראה דאם חתך
את העלה עד שאינה מגיעה נמי פסול, ואין הפסול חלוי צמגולה
הגידול דוקא.

יב) לפי מש"כ צב"ה דאין גלוי שדרה פסול אלא צדדי גם הדי'
דאין מגיע נמי צב"ה מיירי ונ"ל דהעלה כעולה י"א
ינטלו העליון שאינם מגיעין ויהי' רוב השדרה מגולה פסול, ולפ"ז
י"ל דאם ענה אחד יולא מלמטה ממחליה הדי' עפחים ועולה עד
ראשו של לולב פסול אבל אם יש צ' עליו צדדי הדי' עפחים כשר ואף
שהשאר מגולה.

יג) במ"ב א"ל ח"ג וצב"ה א"ל ח"ג כחצ צב"ה הדי' הנשצרה
השדרה לא עדיף מנקטם ראשו ונריך להחיש צב"ה.
מאי חזית דמדמית לי' לנקטם ראשו נדמי' לנקטם עוקלו שיעור
לורת הולבז הוא העליון העליונין לצבים על השדרה והלכך נקטת
צין צמגולה צין צמגולה וצין סמוך לשדרה נצטלה לורתו אבל הדי'